

Het geheim achter het succes van Circus Trump

In een wereld waar sociaaldemocraten niet langer uit vakbondsmilieus komen en het onderscheid tussen professionele politici vervaagt, kiezen mensen voor clowns als Trump, meent **IAN BURUMA**. Zij stellen het compromis gelijk aan corruptie, en richten zo aanzienlijke democratische schade aan.

Donald Trump, alias 'The Donald', vastgoedmagnaat en presentator van een realityshow, maakt weinig kans om de volgende president van de Verenigde Staten te worden. Hij heeft een grote mond, is onwetend over de meeste dingen en ziet er belachelijk uit met zijn opgeblazen blonde kapsel. Zelfs fervente Republikeinen bestempelen hem als een 'roedeoclow' en zijn campagne als een 'circus'. *The Huffington Post* deelt verslagen over Trumps campagne in bij 'amusement'. En toch heeft Trump momenteel een flinke voorsprong op al zijn rivalen voor de Republikeinse presidentsnominatie. Zelfs voor de Amerikaanse politiek, die dicht tegen de waanzin aanzit, is dat uitzonderlijk. Waarom is Trump zo populair? Zijn al zijn aanhangers 'gekken', zoals senator John McCain ze - misschien onverstandig - noemt? Trumps critici zeggen dat hij op de laagste instincten van de misnoegde kiezers mikt, de mensen die vreemdelingen (en vooral Mexicanen) haten, bankiers (en eigenlijk iedereen die gestudeerd heeft) wantrouwen en de verkiezing van een president met een zwarte vader nog altijd niet hebben verteerd. Trump, zegt de komiek Jon Stewart, is 'het id, het onderbewustzijn van Amerika', of toch het onderbewustzijn van een groot aantal blanke, meestal oudere en kleinstedelijke Amerikanen.

Grillo, Trujillo en Wilders

Dat kan allemaal kloppen. Maar Trump maakt ook deel uit van een ruimer fenomeen dat we overal in de democratische wereld zien. Misnoegde kiezers zijn er overal, in de VS, in Europa, in India. Maar ze keren zich niet alleen af van de klassieke politieke partijen en laten zich niet alleen verleiden door populistische beloften dat ze corrupte machtselites een lesje zullen leren. Ze hebben ook een voorkeur voor politieke entertainers, zeg maar clowns. Beppe Grillo, komiek van beroep, leidt nu de tweede grootste politieke partij van Italië. Hij wil het politieke establishment van het land onderuit halen en de Europese Unie een hak zetten door Italië uit de euro te doen stappen. De Italianen hebben natuurlijk in zekere zin al drie keer een clown tot premier verkozen. Silvio Berlusconi, ook een vastgoedmiljardair, die zijn loopbaan als charmezanger op een cruiseschip begon, was nog buitenissiger dan Trump en wist de massamedia meesterlijk te bespelen - ook letterlijk, want de meeste waren zijn eigendom. Maar bij veel mensen en vooral mannen viel hij niet ondanks maar net dankzij zijn buitensporige uitspraken en clownerieën in de smaak. In Mexico werd een televisiekomiek, Victor

Trujillo, beter bekend als Brozo de Enge Clown, de invloedrijkste politieke commentator van het land. En Nederland had Pim Fortuyn en heeft nu zijn Geert Wilders. Los van aparte kapsels (de kalende Berlusconi laat zijn hoofd schilderen) hebben de nieuwe populistische een aantal zaken met elkaar gemeen. Miljardair of niet, ze delen een afkeer van de zogeheten elites, waarvan ze zich sociaal uitgesloten voelen. Wilders, Trump en soortgenoten spelen ook op de angst voor immigranten. Trump noemt de Mexicanen in de VS 'verkrachters'. Wilders wil de Koran verbieden en moslims uit het land weren. Maar ook dat hoort bij de wrok tegen de elites, die het verwijt krijgen dat zij de vreemdelingen hebben binnengehaald. In Europa kan antipathie tegen immigranten of de islam ook snel overslaan in vijandigheid tegenover de Europese Unie, ook al een bastion van de elites. Dat hebben Wilders en Grillo dan weer gemeen.

De politiek lijkt meer en meer een gemanipuleerd systeem waarin leden van dezelfde politieke klasse om baantjes vechten in plaats van grotere belangen te verdedigen

Die uit 'Brussel' of 'Washington'

Maar ik denk dat het succes van de politieke clowns een meer elementaire verklaring heeft. Veel mensen hebben genoeg van de professionele politieke klasse. In het verleden kwamen linkse politici vaak uit vakbondsrangen en waren hun conservatieve tegenhangers meestal rijke zakenlieden of grondbezitters. De sociale klassen hadden hun eigen belangen, vertegenwoordigd door partijen met duidelijk verschillende ideologieën. Vandaag zien de mensen steeds minder verschillen tussen politici van de ene of de andere partij. Ze worden allemaal samen ondergebracht in rubrieken als 'Washington', 'Brussel' of 'Wall Street'.

Die perceptie is overdreven, vooral in de VS. Het land zou er echt anders uitzien onder een Republikeinse president, zeker met een Republikeinse meerderheid in de twee kamers van het Congres. Maar in veel landen is het ongetwijfeld waar dat de ideologische verschillen grotendeels verdwenen zijn. Sociaaldemocraten vormen coalitieregeringen met conservatieve liberalen. Het neoliberalisme viert hoogtij. De politiek lijkt meer en meer een gemanipuleerd systeem waarin leden van dezelfde politieke klasse om baantjes vechten in plaats van ideeën of grotere collectieve belangen te verdedigen.

Het trumpisme of het grilloïsme is een opstand tegen de professionele politiek. Trump wil het niet alleen opnemen tegen een Democratische presidentskandidaat, maar vecht nu al tegen het establishment van de eigen partij. Zijn aanhangers walgen van de compromissen die Republikeinen en Democraten in Washington sluiten. In hun ogen is samenwerken met de andere partij geen noodzaak om een groot en divers land te besturen. Het is een vorm van corruptie. Daarom hebben ze vijf jaar geleden voor de kandidaten van de Tea Party gestemd, die een blokkering van de regering verkozen boven een akkoord met de Democraten. En daarom supporteren ze nu voor een vulgaire schreeuwlelijk als Trump. Maar zonder compromissen wordt een democratie onbestuurbaar. De VS lopen in dat opzicht een groot gevaar. Trump zal geen president worden, maar de populistische schade is al aangericht.

© Project Syndicate

@RLOppenheimer

Ian Buruma

Doceert democratie en mensenrechten aan Bard College (New York). Auteur van '1945. Biografie van het jaar' (Atlas Contact)